

УДК 811.111:004(038)

ЕЛЕКТРОННИЙ СЛОВНИК ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ У СУЧАСНІЙ ЛЕКСИКОГРАФІЇ

Чередніченко Галина Анатоліївна, Ковальчук Ольга Сергіївна

Національний університет харчових технологій

Постановка проблеми в загальному вигляді. На сучасному етапі лексикографія переживає нову стадію свого розвитку. Розвиток мультимедійних технологій дозволяє створювати лексикографічні джерела нового покоління, які базуються на специфічних прийомах машинної обробки мовного матеріалу з широким застосуванням електронного формату та залученням мультимедійних засобів презентації одержуваних продуктів праці лексикографа.

Розширення можливостей лексикографічної роботи на новому рівні є поштовхом для створення електронних словників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням цієї проблеми займалися Л. Беляєва, В. Берков, О. Герт, І. Убін, Т. Букреева, Л. Григорович, К. Іванова, Г. Мандрікова, Ю. Марчук, В. Морковкін, Л. Нелюбін, Н. Сівакова, С. Стройков.

Метою статті є визначити переваги електронного словника у порівнянні з друкованим, охарактеризувати існуючі електронні словники.

Виклад основного матеріалу. Поняття електронний словник розглядається науковцями по-різному. К. Іванова визнає, що електронний словник є якісно іншим словником, так як «існує в іншій системі координат». Автор вказує на те, що паперовий словник «реалізує лінійний двомірний (2D) метатекстовий наратив, а електронний словник, що є органічною частиною текстового інформаційного простору електронної спільноти, реалізує тривимірну (3D) модель, характерну для електронного гіпертексту глобальної мережі Інтернет» [1, с. 32].

У літературі можна зустріти декілька варіантів назв електронних словників. Існуючі точки зору з цього питання можна класифікувати таким чином:

- автоматичний словник (Л. Беляєва, Ю. Марчук);
- машинний або машинний автоматизований словник (Л. Нелюбін, В. Морковкін, В. Андрющенко);
- комп'ютерний словник (Г. Мандрікова);
- електронний словник (В. Берков).

Згідно з точкою зору Н. Сівакової та Г. Мандрікової відмінність електронних словників від традиційних полягає у наступних характеристиках:

- гнучкість – комплекс лінгвістичних і програмних прийомів, які спрощують звернення до словника і розширюють можливості користувача при роботі з ним;
- множинність – здатність організації зв'язків між різномовними лексичними одиницями та незалежного опису лексичних одиниць для кожної мови засобами цієї мови;
- реверсивність – можливість використання будь-якої з включених у словник мов в якості вхідної;
- динамічність – можливість постійного поповнення, корекції, вилучення застарілих даних [2, 3].

С. Стройков відзначає, що три перші характеристики властиві також друкованим словникам, проте у друкованих словниках вони проявляються в іншій формі. Четверта характеристика, динамічність, актуалізується, на його думку, тільки в електронних словниках і є принциповою відмінністю словників у цифровому форматі від традиційних паперових словників [4].

С. Стройков також вказує на те, що електронні словники мають більш зручну форму представлення змісту словникової статті і є продуктами сучасної лексикографії. Проаналізувавши декілька

електронних словників, С. Стройков робить висновок, що «гіпертекст вирішує ряд проблем традиційного друкованого словника», серед яких:

- обсяг словникової статті;
- швидкість пошуку необхідної інформації в словнику;
- інтегрованість різнорідної інформації у межах одного словника;
- довговічність словника;
- вартість;
- компактність [4].

На даний момент найбільша кількість електронних словників розміщена у World Wide Web (WWW), одному з найбільш популярних ресурсів всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет. Як і більшість WWW документів подібного типу, словники зазвичай створюються у форматі HTML – Hypertext Markup Language (мова розмітки гіпертексту).

К. Іванова відзначає, що в даний час розробники електронних словників освоюють, в основному, можливості, які зумовлені багатовимірністю гіпертекстового простору (гіпертекстові посилання на синоніми, антоніми, омоніми, тематичні перехресні посилання за аналогією, можливість одночасного паралельного читання даних декількох словників та ін.).

У мережі Інтернет представлено багато каталогів електронних словників, які містять лексикографічні твори певних типів у відповідності із загальноприйнятими в теорії лексикографії класифікаціями словників (лінгвістичні/енциклопедичні; загальні/спеціальні; одномовні/двомовні та ін.).

Серед найбільш повних каталогів електронних словників англійської мови слід відзначити «Dictionary.com», «Dictionaries», «Onelook Dictionaries», кожен з яких містить більше 200 загальних і спеціальних словників, згрупованих тематично, а також залежно від мови: одномовні (англійська, німецька, французька та ін.) і двомовні (англо-іспанська, китайсько-англійська та ін.).

Одним з найбільших каталогів після злиття з «Online Dictionaries» став «Your Dictionary», який пропонує словники 240 мовами, з яких англійська, іспанська, французька і німецька мови є найбільш популярними, а також більше 30 багатомовних довідників. Усередині каталогу словники поділені на декілька груп, відповідно сім'ї, до якої відноситься мова словника (наприклад, германська група). Кожна така група, у свою чергу, містить стародавні – «Ancient languages» та сучасні мови – «Modern languages». Подальша організація довідників відбувається за алфавітом. Наприклад, германську групу представляють Dannish, Dutch, English, German, Icelandic, Norwegian. Відзначимо, що до каталогу також включені словники, що відображають поширені діалекти. Наприклад, Vlaamse Wordenlist (Dutch-Flemish), Plattdeutsch Br Anfanger (German dialects).

Широко представлені в «Your Dictionary» англомовні словники. Окрім власне «On-line словника» та «On-line тезауруса» каталог пропонує користувачеві здійснити пошук потрібного слова в найбільших Інтернет-словниках, наприклад, «Hypertext Dictionary», «WordNet» і новому «Ultralingua English Language Dictionary », який найбільш повно відображає фонетичні особливості потрібного слова, а також здійснює зворотний пошук при введенні пояснення значення слова.

Словник «WordNet» дозволяє користувачеві обрати частину мови потрібного слова, а також задати тип пошуку. Разом із тим, передбачається пошук синонімів, антонімів та ін.

Окрім цього, каталог пропонує різноманітні одномовні словники «American Heritage Dictionary», «Thesaurus and Quotes», «Cambridge Dictionaries Online», «Dictionary of Difficult Words», «The Jargon Dictionary», «Online Dictionary Database Query», «One-Look Dictionary», «Grandiloquent Dictionary» та ін., а також містить посилання на багатомовні та спеціальні словники. Слід особливо відзначити широкий діапазон

спеціальних словників, які описують 86 областей діяльності, серед яких бізнес, фінанси, медицина, комп'ютер, спорт.

Широко представлені в Інтернеті і різні енциклопедії: «Encarta», «Britannica», «Americana», «Encyclopedia Smithsonian AUTOPEDIA».

Разом із тим, вже випущено достатньо перекладних електронних словників. Останніми версіями найбільш широко вживаних є такі: Abbyu Lingvo 12, Мультилекс Делюкс 6.4, Контекст 7.0, Multitran 3.44, VER-Dict 2.0 Гігант, Polyglossum 3.71. Зауважимо, що оскільки в кожному випадку під єдиним найменуванням пропонується деякий набір словників, фактично у таких випадках мова йде про системи словників, які до того ж можуть охоплювати більше двох мов.

Так, нова версія системи електронних словників Abbyu Lingvo містить 47 словників. Словникова база програми Abbyu Lingvo компанії Abbyu регулярно оновлюється. Кожна нова версія Abbyu доповнюється актуальною лексикою, в ній виправляються знайдені помилки і неточності. У 12-ій версії цієї програми додано тлумачний словник англійської мови Collins English Dictionary, що який 120 тис. статей, «Новый большой Русско-английский словарь» Д. Єрмоловича і Т. Красавіна, що складається з 110 тис. мовних одиниць, «Русско-английский словарь религиозной лексики» О. Азарова, котрий містить 14 тис. статей, і «Большой англо-русский фразеологический словарь» О. Куніна, що містить 20 тис. стійких словосполучень англійської мови. Словникова база 12-ї версії Abbyu Lingvo становить 2,5 мільйона слів. Частину слів словника озвучує диктор з оксфордською вимовою, яка вважається для англійської мови класичною, до слів додається досить докладний граматичний коментар, наводяться приклади їх вживання в реальних контекстах. Словник Abbyu Lingvo дозволяє робити запити різними морфологічними формами та підключати додаткові безкоштовні словники, розміщені на сайті www.lingvoda.ru.

Вдалою ідеєю Abbyu є звернення до всіх бажаючих розміщувати на веб-сайті компанії словники власного виготовлення. Таке залучення

користувачів до лексикографічної роботи цілком відповідає духу відкритої Інтернет-спільноти.

Російська компанія МедіаЛінгва (МедиаЛингва) дотримується при створенні словників такої стратегії: компанія створює цифрові копії відомих книжкових словників. На сайті фірми можна знайти формулювання цього принципу: «У основу електронних словників закладені словникові бази книжкових видань, котрі вже завоювали популярність і визнання серед перекладачів, викладачів іноземних мов, студентів і школярів». Таким чином, на думку МедіаЛінгва, завдання електронної лексикографії – якомога точніше конвертувати традиційний словник в електронну форму.

За основу словника МультиЛекс взято "Новый большой англо-русский словарь" під редакцією О.Д. Апресяна. Існує також розширена версія, де до основного словника додані економіко-фінансовий, юридичний, будівельний, політехнічний словники і словник з поліграфії та видавничої справи. У шосту версію системи електронних словників МультиЛекс входить 45 загальних, спеціалізованих, тлумачних та лінгвокраїнознавчих словників 6 мовами.

Підхід МедіаЛінгва має і недоліки. По-перше, традиційні словники досить серйозно відстають від мовленнєвої реальності. Зазвичай це не менше десяти років. А електронні словники можна доповнювати мало не щодня. По-друге, словники, що містять сотні тисяч словникових статей, деколи містять помилки і неточності. Жорстка прив'язка до паперового прототипу не дає можливості виправляти та доповнювати електронний варіант і, тим більше, змінювати структуру будови словникової статті.

Переваги комп'ютеризації в лексикографії очевидні: тільки комп'ютер може швидко надати доступ до великого словника, швидко дати інформацію про багатозначне слово, навести синоніми та антоніми, значення фразеологізмів, означити сферу вживання лексики та ін. Застосування комп'ютера дозволяє лексикографії розташувати матеріал в

будь-якому необхідному порядку, визначити частотність слова, виконати малюнки, знайти ілюстрації, які б позначали слово, навести етимологію слова.

Висновки. Отже, гнучкість, множинність, реверсивність та динамічність є безумовними перевагами електронного словника в порівнянні зі словником на друкованій основі.

Актуальний напрям подальшої розробки окресленої проблеми полягає у розробці принципів використання електронних словників у навчальному процесі.

Анотація. У статті авторами розглянуто деякі класифікації електронних словників, що дозволило узагальнити їх специфічні особливості. Також визначено переваги електронного словника в порівнянні зі словником на друкованій основі.

Ключові слова: електронний словник, мультимедійні технології, іноземна мова.

Г.А.ЧЕРЕДНИЧЕНКО, О.С.КОВАЛЬЧУК. Электронный словарь и его особенности в современной лексикографии

Аннотация. В статье авторами рассмотрены некоторые классификации электронных словарей, что позволило обобщить их специфические особенности. Также определены преимущества электронного словаря по сравнению со словарем на печатной основе.

Ключевые слова: электронный словарь, мультимедийные технологии, иностранный язык.

GALINA CHEREDNICHENKO, OLGA KOVALCHUK. ELECTRONIC DICTIONARY AND ITS PECULIARITIES IN THE MODERN LEXICOGRAPHY.

Summary. The article gives classification of electronic dictionaries and generalizes their specific features. It also identifies the benefits of an electronic dictionary in comparison with a paper-based dictionary.

Keywords: electronic dictionary, multimedia, foreign language.

Література

1. Иванова Е.П. Семантизация имени существительного во французских толковых и энциклопедических словарях XVII-XXI вв. : автореф. дис. ... докт. филол. наук : 10.02.01 / Иванова Е.П. – Спб., 2008. – 45 с.
2. Мандрикова Г.М. Учебное компьютерное лексикографирование в теоретическом и прикладном рассмотрении : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Г.М. Мандрикова. – Москва, 1994. – 194 с.

3. Сивакова Н.А. Лексикографическое описание английских и русских фитонимов в электронном глоссарии : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Н.А. Сивакова. – Тюмень, 2004. – 162 с.

4. Стройков С.А. Лингвопрагматические характеристики англоязычного лексикографического гипертекста (на материале словар-энциклопедии “The Free Dictionary”) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / С.А. Стройков. – Самара, 2008. – 220 с.